

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка

Кафедра *філософії, політології та міжнародних відносин*

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Факультети: *історії та права, іноземних мов, фізико-математичний, природничо-географічний, фізичного виховання, педагогіки та психології, філологічний, мистецький.*

Форма навчання: *денна*

Робоча програма з філософії науки для магістрів

Розробник: доцент кафедри філософії, політології та міжнародних відносин,
доктор.філос.н Харченко Ю.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Протокол від “ 29 ” серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри: доцент Харченко Ю.В.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<u>денна форма</u>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань:	<u>Нормативна</u>
	Спеціальності: підготовки: <i>Всі спеціальності другого (магістерського) рівня вищої освіти</i>	
		Лекції 20 год.
Загальна кількість годин – 90		
аудиторних – 34 самостійної роботи студента – 56	<i>другий (магістерський) рівень вищої освіти</i>	Практичні, семінарські 14 год.
		Лабораторні 0 год.
		Самостійна робота 56 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.
		Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Філософія науки» є виявлення специфіки інтелектуальної діяльності в умовах нового типу суспільства (інформаційного), що формується.

Завдання:

- Показати, що наука – одна з найдавніших сфер діяльності в історії людства, що вона виступає в сучасних умовах не лише особливою практикою, а і найвищою сферою інтелектуальної творчості;
- Сприяти розумінню того, що наука є значущою як в побутовому житті, так і в усіх інших соціальних сферах, що вона сприяє вдосконаленню техніки і технологій;
- Спонукає студентів до ґрунтовного аналізу, до вироблення наукової рефлексії;
- Довести, що застосування наукових методів та знань може допомогти кожній людині стати професіоналом у будь-якій сфері діяльності;
- Виховати свідоме ставлення до інформації, виробити науковий підхід до її відбору з огляду на те, що в сучасних умовах кількість інформації нівелює її якість, основними домінантами суспільного буття стають: містифікація фактів, масовість, стереотипність мислення, інформаційне насилля, інфляція слова тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- понятійно-категоріальний апарат філософії науки;

- предмет, метод, функції філософії науки;
- особливості та ключові аспекти гносеології та епістемології, методології, логіки;

вміти:

- грамотно застосовувати понятійно-категоріальний апарат;
- поставити й аналізувати наукову проблему, застосовувати методи наукового пізнання, розрізняти основні методологічні принципи й підходи.

Сформовані компетентності:

- ✓ формування особливої культури мислення;
- ✓ здатність до рефлексії;
- ✓ вироблення творчих підходів до розв'язання завдань;
- ✓ евристичний спосіб мислення;
- ✓ розуміння цінності теоретичної та експериментальної науки;
- ✓ новаторський підхід до вибору фундаментальних філософських методологічних принципів;
- ✓ розуміння універсальних малих і великих законів діалектики, законів природи;
- ✓ ефективний відбір методологічних класифікацій, науково-теоретичних та науково-практичних методів;
- ✓ підбір спеціальної методології;
- ✓ розуміння структури наукової роботи.

3. Програма навчальної дисципліни

Вступ. Вивчення курсу «Філософія науки» є важливим чинником інтелектуального та духовного розвитку студентства, формуванням у студентів здатності до адекватного розуміння та розв'язання теоретичних, методологічних, світоглядних проблем сучасної науки.

Запропонована програма створена таким чином, щоб надати студентам цілісний виклад основних проблем філософії науки на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення проблем сучасної науки. Водночас програмою передбачено ознайомити студентів із наявною різноманітністю сучасних наукових та філософських концепцій, щоб розкрити поліфонізм і плюралізм наукового та філософського мислення, надати можливість їх альтернативного сприйняття. Курс покликаний синтезувати набуті знання з фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття з метою створення підґрунтя методологічного та гуманітарного компонентів магістерського рівня підготовки спеціалістів.

РОЗДІЛ I

Наука як об'єкт філософського дослідження.

Тема 1. Філософські аспекти осмислення науки.

Наука як соціальний та історичний феномен. Передумови становлення науки. Донаукові форми знання. Основні аспекти існування науки: система знань, соціальний інститут, форма суспільної свідомості, виробництво й вид діяльності. Місце науки в системі духовної культури. Основні функції науки. Цілі та пріоритети науки. Позитивні та негативні фактори розвитку науки. Вплив науки на спосіб життєдіяльності сучасної людини.

Основні тенденції розвитку наук. Принципи класифікації наук. Внутрішні фактори еволюції науки: ідеали, норми, цінності. Глобальні регулятиви наукової діяльності: наукова картина світу, стиль мислення, науково-технічна політика суспільства. Рух науки: школи, напрями, концепції, дослідницькі програми. Наукові проблеми, методи, напрями досліджень. Наука й філософія. Історія й філософія науки як етапи її самопізнання.

Поділ концепцій науки на екстерналізм та інтерналізм. Характеристика принципів екстерналізму. Визнання соціально-економічної культурно-історичної детермінованості еволюції науки. Детермінованість історії науки когнітивними факторами. Концепція «відносної самостійності науки». Парадокс існування взаємозв'язку практичної та пізнавальної діяльності поряд із ідеєю випередження теорією практики.

Світоглядні орієнтири науки: історія й сучасність Проблема неоднозначності світоглядних інтерпретацій новітніх досягнень науки. Мотиваційний зміст інноваційного процесу в науці. Моральні та правові регулятиви розвитку науки.

РОЗДІЛ II

Тема 2. Наука та її місце в історії філософії.

Особливості виникнення та формування науково-теоретичного мислення. Філософські засади наукової проблематики. Математичні надбання піфагорійської школи. Проблема нескінченності в постановці елеатів. Наукові програми Демокріта, Платона, Аристотеля.

Філософсько-теологічний контекст розвитку наукового мислення в середні віки. Герменевтичний характер природознавства. Гуманістична спрямованість наукового пізнання у Відродженні. Проблема нескінченності у філософії Відродження (Кузанський, Копернік, Бруно). Природа як математичний універсум. Філософські засади нової математики. Відділення фізики від метафізики: Г.Галілей. Світоглядні засади наукової революції XVI - XVII ст.

Формування поняття науки Нового часу. Становлення класичного ідеалу наукової раціональності. Емпіризм та раціоналізм як його варіанти. Проблема методу в філософії Нового часу. Індуктивний метод Ф.Бекона. Метафізичне обґрунтування наукового дослідження Декартом. Картезіанська концепція науки. Ідея створення загальної універсальної науки (Г.Лейбніц). Філософське обґрунтування атомізму XVII ст. Філософські засади наукової програми І.Ньютона. Природничо-наукове вирішення проблем людського буття в Просвітництві.

Трансцендентальний спосіб обґрунтування І.Кантом можливості теоретичного природознавства. Обґрунтування філософії як науки: Г.Гегель. Марксистська концепція науки. Позитивістська програма перетворення філософії. Неопозитивістський аналіз науки. Феноменологічна філософія науки Е.Гуссерля як спроба подолання кризи європейських наук. Концепція історико-гуманітарного знання в герменевтичній філософії Г.Гадамера. Структуралізм як методологія гуманітарного пізнання. Аналіз історії розвитку наукового знання в епістемологічному неораціоналізмі М.Фуко.

Обмеження наукової раціональності в контексті розвитку філософії XX ст. Ірраціоналізм як альтернатива раціоналізму в філософії й культурі. Критика позитивізму К.Ясперсом, принцип множинності істини. Модерністське розв'язання проблеми співвідношення релігії та науки в неотомізмі. Свобода наукової творчості і моральні регулятиви розвитку наукового пізнання. Герменевтична онтологія М.Хайдеггера. Герменевтика символів П. Рікера.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Теоретична частина						
1. Фундаментальні засади філософії науки						
Тема 1. <i>Філософія науки: предмет, коло проблем.</i>		4	2			10
Тема 2. <i>Історія філософії та історія науки: взаємозв'язки, взаємовпливи. Проблема формування наукової картини світу.</i>		4	4			10

Тема 3. <i>Гносеологія, епістемологія, методологія, логіка як фундаментальні розділи філософії науки.</i>		4	2			10
2. Формування ключових методологічних принципів						
Тема 4. <i>Філософія науки як методологія. Плюралізм методологій.</i>		2	2			10
Тема 5. <i>Проблема методу наукового пізнання. Наукові теорії, концепції, дослідницькі програми. Поняття наукової парадигми.</i>		2	2			10
3. Феномен наукового пошуку та критерій істинності в філософії науки						
Тема 6. <i>Структура наукового дослідження.</i>		2	2			6
Усього годин орієнтовно:	90	20	14			56

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.		
1.	<i>Філософські аспекти осмислення науки.</i> 1. Визначити науку як: а) форму суспільного світогляду; б) сферу діяльності та виробництва; в) соціальний інститут; г) систему знань. 2. Описати види доннаукових форм знання. 3. Встановити предмет, цілі та пріоритети філософії науки. 4. Довести взаємозв'язок філософії науки із методологією конкретних наук.	6
2.		
2.	<i>Класифікація методів наукового пізнання.</i> 1. Поняття методу наукового пізнання. 2. Загальнофілософські методи пізнання. 3. Науковотеоретичні та науковопрактичні методи пізнання. 4. «Полілог» методологій та методологічних принципів. 5. Методологія конкретних наук.	4
3.		
3.	<i>Структура наукової роботи.</i> 1. Особливості постановки наукової проблеми. 2. Постановка цілей та наукових завдань. 3. Роль наукового пошуку. 4. Евристичний характер наукової роботи. 5. Значення та цінність досліджуваних явищ.	4
РАЗОМ орієнтовно:		14 год.

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.		
1.	<i>Філософія й методологія конкретних наук</i>	56
РАЗОМ:		56 год.

7. Індивідуальні завдання

Не передбачено

8. Методи навчання

Основні форми освітнього процесу при вивченні дисципліни «Філософія науки»:

- навчальні заняття;
- самостійна робота студентів;
- робота в науковій бібліотеці ЦДПУ імені В. Винниченка та мережі Інтернет;
- контрольні заходи.

Види навчальної роботи студентів:

- лекція з використанням структурно-логічних схем;
- семінарське заняття;
- консультація;
- залік.

У процесі вивчення дисципліни «Філософія науки» застосовуються наступні методи навчання:

За типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- проблемного викладу;
- дослідницький;
- відповідно до логіки пізнання:
- аналітичний;
- індуктивний;
- дедуктивний;

За основними етапами процесу:

- формування знань;
- формування умінь і навичок;
- застосування знань;
- узагальнення;
- закріплення;
- перевірка;

За системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- контроль та самоконтроль.

За джерелами знань:

- словесні – розповідь, пояснення, лекція;
- наочні – демонстрація, ілюстрація.

За рівнем самостійної розумової діяльності:

- проблемний;
- частково-пошуковий;
- дослідницький;
- метод проблемного викладання.

9. Методи контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансфертною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

9.1. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажання підвищити попереднє оцінювання) та активності студента на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Критеріями оцінки є:

усні відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;

- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми модуля на *семінарському занятті* – **5 балів**:

- **5-4 б.** ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить покликання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.
- **2,5-3 б.** ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.
- **1,5-2 б.** ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.
- **0,5-1 б.** одержує студент, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

До 15-ти балів студент може отримати за виконані завдання *самостійної роботи* з певної теми модуля, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

До 5-ти балів ставиться студентові, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми модуля, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

До 20-ти балів ставиться студентові, який підготував значний за обсягом та змістом конспект до семінарських занять з певної теми модуля;

10 балів одержує студент, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0 балів**.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі – роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, були учасниками олімпіад, конкурсів тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 25 балів**.

35 балів студент може отримати за плідну роботу на лекції та семінарі.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав *поточних оцінок*, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Дві контрольні роботи у формі чотирирівневих завдань передбачено за результатами вивчення тем модуля 1 і модуля 2.

Тривалість виконання контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин.

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

Для проведення контрольних робіт озроблено контрольні завдання двох варіантів, які є рівнозначні за трудомісткістю.

За виконання контрольних робіт студент отримує бали, які враховуються в процесі розрахунків підсумкової семестрової оцінки:

- максимальна кількість балів – **40 (1-ша робота), 30 (2-га робота).**

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання контрольних завдань викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати контрольних робіт доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання контрольних робіт допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

9.2. ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Філософія науки» передбачена така форма семестрового контролю, як *залік*, який проводиться наприкінці семестру.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного контролю. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано», за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності, Залікову книжку студента. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX,F) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Дисципліна «Філософія науки»

Поточне тестування та самостійна робота							Сума	
№ 1			№ 2			№ 3	Підсумко ва семестро ва	
Т. 1	Т.2	Т. 3	КР 1	Т. 4	Т. 5	КР 2		
5	5	5	40	5	5	30	5	100

T1, T2 ... T9 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Філософія науки».
2. Тексти лекцій (в електронному варіанті).

12. Рекомендована література

Основна:

1. Антология мировой философии. – М., 1971. – Т.3. – С. 548-621.
2. Аристотель. Сочинения в 4-х томах. – Том 3. Физика. – С. 61-122.
3. Асмус В.Ф. Неокантианство // Буржуазная философия кануна и начала империализма. – М., 1977.
4. Бэкон Ф. О достоинстве и приумножении наук // Бэкон Ф. Соч. в 2-х т. – М., 1971. – Т.1.
5. Бэкон Ф. Новый Органон // Бэкон Ф. Соч. в 2-х т. – М., 1972. – Т.2
6. Бэкон Ф. Великое восстановление наук // Бэкон Ф. Соч. в 2-х томах. – М., 1971. – Т.1.
7. Вітгенштейн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження. – Київ: Основи, 1995.
8. Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. – К., 1993.
9. Гуссерль Е. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология // Вопр.филос. – 1992. – №7.
10. Декарт Р. Рассуждения о методе, чтобы всемерно исправлять свой разум и доискывать истину в науках // Декарт Р. Соч. в 2-х томах. – М., 1989. – Т.1.
11. Дильтей В. Виникнення герменевтики // Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрямки. Хрестоматія. – К., 1996.
12. Добронравова І.С. Синергетика: становление нелинейного мышления. – К., 1990.
13. Добронравова І.С. Наукова бачення місця людини в світі // Філософія. Курс лекцій. Лекція 14. – К., 1993.
14. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М.: Прогресс, 1971.
15. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка // Аналитическая философия: становление и развитие. – М., 1998.

16. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Синергетика как новое мировидение // *Вопр. философии*, 1992. – №12.
17. Крымский С.Б., Кузнецов В.И. Мировоззренческие категории в современном естествознании. – К., 1983.
18. Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. – К., 1974.
19. Куайн В. Онтологическая относительность // *Современная философия науки*. – М., 1996.
20. Кун Т. Объективные, ценностные суждения и выбор теории // *Современная философия науки*. – М., 1996.
21. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
22. Лакатос И. Бесконечный регресс и обоснование математики // *Современная философия науки*. – М., 1996.
23. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М.: «Медиум», 1995.
24. Лакатос И. История науки и ее рациональные реконструкции // *Структура и развитие науки. Из Бостонских исследований по философии науки*. – М., изд-во «Прогресс», 1978.
25. Лекторский В.А. Операционализм // *Современная буржуазная философия*. – М., 1972.
26. Лекторский В.А., Швырёв В.С. Методологический анализ науки. (Типы и уровни). – // *Философия, методология, наука*. – М., 1972.
27. Лаудан Л. Наука и ценности // *Современная философия науки*. – М., 1996.
28. Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 1983.
29. Линде А.Д. Раздувающаяся Вселенная. – УФН, т.144, вып. 2. – Окт. 1994.
30. Микешина Л.А. Детерминация научного познания. – Л., 1973.
31. Мур Дж. Доказательство внешнего мира // *Аналитическая философия XX века*. – М., 1993.
32. Остин Дж. Значение слова // *Аналитическая философия XX века*. – М., 1993.
33. Патнем Х. Введение к книге «Реализм и разум» // *Современная философия науки*. – М., 1996.
34. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М.: Прогресс, 1983.
35. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. – М., 1986.
36. Пуанкаре А. О науке. – М.: Наука 1983.
37. Рассел Б. Мое философское развитие // *Аналитическая философия XX века*. – М., 1993.
38. Рассел Б. Логический атомизм // *Аналитическая философия: становление и развитие*. – М., 1998.
39. Рейхенбах Г. Направление времени. – М., 1982.
40. Рейхенбах Г. Философия пространства и времени. – М., 1985.
41. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре // *Культурология XX век. Антология*. – М., 1995.
42. Степин В.С., Кузнецова Л.Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. – М. 1994.
43. Степин В.С. Структура и эволюция теоретических знаний // *Природа научного познания*. – Минск. 1979.
44. Степин В.С., Розов М.А., Горохов В.Г. Философия науки и техники. – М., 1997.
45. Степин В.С. Становление научной теории. – Минск, 1976.
46. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986.
47. Фуко М. Археология знания. – К., 1996.
48. Хайдеггер М. Время картины мира // *Время и бытие*. – М., 1993.
49. Шлик М. О фундаменте познания // *Аналитическая философия XX века*. – М., 1993.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники. – М.: МФФ, 1998. – С. 10-32.
2. Аристотель. Вторая аналитика // *Соч. в 4-х т.* – Т. 2. – М.: Мысль, 1978. – С. 257-258, 271-277, 300-304.

3. Аристотель. Категории // Соч. в 4-х т. Т. 2. – М.: Мысль, 1978. – С. 53-62.
4. Аристотель. Метафизика // Соч. в 4-х т. – Т. 1. – М.: Мысль, 1975. – С. 67-70, 94-97, 145.
5. Бэкон Фр. Новый Органон // Соч. в 2-х т. – Т. 2 – М.: Мысль, 1978. – С. 12-28, 34-44, 56-62.
6. Введение в философию: Учебное пособие для вузов / Авторский коллектив: Фролов И.Т. и др. – М.: Республика, 2003. – Глава 10. – С. 538-571.
7. Готт В.С., Семенюк Э.П., Урсул А.Д. Категории современной науки. – М.: Мысль, 1984. – С. 74-125.
8. Декарт Р. Правила для руководства ума // Декарт Р. Избранные произведения. – М.: Политиздат, 1950. – С. 84-136.
9. Декарт Р. Рассуждение о методе // Декарт Р. Избранные произведения. – М.: Политиздат, 1950. – С. 266-275.
10. Дротянюк Л.Г. Фундаментальне та прикладне знання як соціокультурна та праксеологічна проблема. – К.: Четверта хвиля, 1998. – С. 50-70.
11. Дротянюк Л.Г. Феномен фундаментального і прикладного знання: (Постнекласичне дослідження). – К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, менеджм., бізн. і інформ. систем. – 2000. – С. 7-57, 75-152, 153-176, 188-224.
12. Дротянюк Л.Г. Філософські проблеми мовознавства. – К.: КНЛУ, 2002. – С.57-74, 105-132.
13. Дротянюк Л.Г. Фундаментальне та прикладне знання як соціокультурна і праксеологічна проблема. – К.: Четверта хвиля, 1998. – С. 35-49, 70-112.
14. Истина // Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – С. 226-227.
15. Карлов Н.В. О фундаментальном и прикладном в науке и образовании // Вопросы философии. – 1995. – № 11. – С. 35-46.
16. Кедров Б.М. О современной классификации наук // Диалектика в науках о природе и человеке. – М.: Наука, 1983. – С. 8-14.
17. Концепции научной рациональности // Современная западная философия. Словарь. – М.: Изд-во политической литературы, 1991. – С. 199-208.
18. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: ПАРАПАН, 2003. – С. 71-93.
19. Кримський С.Б. Наука як феномен цивілізації // Вісник Національної академії наук України. – 2003. – № 3. – С. 7-20.
20. Кримський С.Б. Трансформація методологічної свідомості науки // Наука та наукознавство. – 1996. – С. 32-38.
21. Крымский С.Б. Культурно-экзистенциальные измерения познавательного процесса // Вопросы философии. – 1998. – С. № 4. – 40-49.
22. Лакатос И. Бесконечный регресс и основания математики // Современная философия науки. – М.: Логос, 1996. – С. 106-115.
23. Лекторский В.А. Субъект, объект, познание. – М.: Наука, 1980.
24. Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм // ПСС. – Т. 18. – С. 134-140, 275-278.
25. Метод. Методология // Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – С. 364-367.
26. Микешина Л.А. Философия науки. Учебное пособие. – М.: Прогресс-Традиция., 2005. – С. 11-26, 27-45, 129-164, 258-274.
27. Наука // Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – С. 403-406.
28. Наука // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – С. 410-411.
29. Ньютон-Смит В. Рациональность науки // Современная философия науки. Хрестоматия. – М.: Логос, 1996. – С. 246-294.
30. Патнэм Х. Введение к книге «Реализм и разум» // Современная философия науки. Хрестоматия. – М.: Логос, 1996. – 1996. – С. 209-220.

31. Патнэм Х. Философы и человеческое понимание // Современная философия науки. Хрестоматия. – М.: Логос, 1996. – С. 221-246.
32. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М.: Прогресс, 1983. – С. 35-55.
33. Поппер К. Реализм и цель науки // Современная философия науки. Хрестоматия. – М.: Логос, 1996. – С. 98-106.
34. Пружинин Б.И. О пользе фундаментальности, или Быть ли в России большой науке // Вопросы философии. – 1996. – № 12. – С. 133-141.
35. Рациональность // Современная западная философия. Словарь. – М.: Изд-во политической литературы, 1991. – С. 261-262.
36. Раціональності концепція // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – С. 539.
37. Степин В.С., Горохов В.Г., Розов М.А. Философия науки и техники. Учебное пособие. – М.: Гардарики, 1996. – С. 3-13, 28-42, 191-226, 278-306.
38. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – Статьи: «Гипотеза», «Идея», «Концепция», «Проблема», «Теория», «Факт».
39. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – Статті: «Інтуїція», «Істина», «Емпіричне знання», «Емпіричне і теоретичне», «Метод», «Методологія», «Об'єкт», «Освоєння», «Пізнання», «Суб'єкт», «Теоретичне знання».
40. Хайдеггер М.О сущности истины // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.: Высшая школа, 1991. – С. 8-27.
41. Энгельс Фр. Диалектика природы. – Маркс К., Энгельс Фр. Соч. – Т.20. – С. 564-571.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Наука як соціальний та історичний феномен.
2. Основні аспекти існування науки: система знань, соціальний інститут, форма суспільної свідомості, виробництво і вид діяльності.
3. Внутрішні фактори еволюції науки: ідеали, норми, цінності.
4. Поділ концепцій науки на екстерналізм та інтерналізм.
5. Проблема неоднозначності світоглядних інтерпретацій новітніх досягнень науки.
6. Мотиваційний зміст інноваційного процесу в науці.
7. Моральні та правові регулятиви розвитку науки.
8. Особливості виникнення та формування науково-теоретичного мислення.
9. Наукові програми Демокріта, Платона, Арістотеля.
10. Філософсько-теологічний контекст розвитку наукового мислення в середні віки.
11. Формування поняття науки Нового часу. Становлення класичного ідеалу наукової раціональності.
12. Проблема методу в філософії Нового часу.
13. Картезіанська концепція науки.
14. Трансцендентальний спосіб обґрунтування І.Кантом можливості теоретичного природознавства.
15. Обґрунтування філософії як науки: Г.Гегель.
16. Марксистська концепція науки.
17. Позитивістська програма перетворення філософії.
18. Феноменологічна філософія науки Е.Гусерля як спроба подолання кризи європейських наук.
19. Концепція історико-гуманітарного знання в герменевтичній філософії Г.Гддамера.
20. Структуралізм як методологія гуманітарного пізнання.
21. Обмеження наукової раціональності в контексті розвитку філософії ХХ ст.
22. Поняття наукового відкриття в індуктивізмі. Радикальний і поміркований індуктивізм.
23. Принципи редукції, верифікації, демаркації.

24. Принципи емпіріокритицизму Р.Авенаріуса: вчення про принципову координацію, принцип найменшої витрати сил.
 25. Принцип економії мислення і теорія елементів досвіду Е.Маха.
 26. Прагматизм: доктрина Ч.С.Пірса концепція В.Джеймса; інструменталізм Дж.Дьюї.
- Поняття «корисність істини».
27. Логічний атомізм Б.Рассела. Логічний емпіризм Віденського кола.
 28. Критика можливостей гносеології Р.Карнапом.
 29. «Філософія аналізу» Е.Мура.
 30. Аналітична філософія Куайна, Гудмена, Уайта.
 31. Філософія лінгвістичного аналізу.
 32. Засади конвенціоналізму в доктрині А.Пуанкаре (питання про природу математичного знання та проблема інтуїції).
 33. Співвідношення фактів і узагальнень.
 34. Проблема об'єктивності істини. Криза фізики і проблема відносності істини.
 35. Інструменталістський варіант конвенціоналізму.
 36. Концепція інструментальної функції наукової теорії.
 37. Логіко-епістемологічна критика індуктивізму та ряду положень конвенціоналізму П.Дюгемомом.
 38. Фальсифікаціоністська теорія К.Поппера.
 39. Умови росту знання. Теорія «трьох світів» К.Поппера.
 40. Теорія парадигмального формування і розвитку наукового знання. Поняття «нормальний» і «революційний» періоди розвитку науки в концепції Куна.
 41. Методологія дослідницьких програм І.Лакатоса.
 42. Структура науково-дослідницької програми.
 43. Тематичний аналіз науки Дж.Холтона. Проблема історичної реконструкції науки.
 44. Теорія концептуальних революцій в науці. Базові поняття і проблеми в філософії науки С.Тулміна.
 45. Концепція методологічного анархізму П.Фейерабенда. Принципи «теоретичного плюралізму»: теоретичної альтернативи, емпіричної несумісності теорій.
 46. Класичний, неklasичний та постнеklasичний етапи в розвитку фізики, стилі наукового мислення і картини світу.
 47. Глобальні наукові революції, становлення класичної фізики, перехід до неklasичної фізики на початку ХХ ст. і сучасна наукова революція перехлду до нелінійного природознавства як постнеklasичного етапу розвитку не тільки фізики, але й природознавства в цілому.
 48. Еволюціонізм в сучасній фізичній картині світу.
 49. Концепція множинності світів та її філософські засади.
 50. Єдність багатоманітності у світі як генетична єдність.
 51. Світ як матерія, затримана в своїй особливості в контексті концепції множинності світів.
 52. Світ і Універсум.
 53. Проблеми простору і часу в історії філософії і фізики.
 54. Фізична реальність і типи фізичних об'єктів.
 55. Філософські проблеми квантової теорії.
 56. Структура і функції фізичної теорії. Види фізичних теорій: емпіричні (описові), математизовані, дедуктивізовані (гіпотетико-дедуктивні).
 57. Методи побудови фізичних теорій.
 58. Методологічні принципи науки як вимоги до наукової (фізичної теорії) та її співвідношення з науковим (фізичним) експериментом.
 59. Методологічні принципи фізичних дослідницьких програм.
 60. Синергетика як загальнонаукова дослідницька програма.

61. Проблеми причинності і детермінізм в класичній, неklasичній та постнеklasичній фізиці.
62. Принцип підпорядкування як вираз способу самоорганізації як становлення нового цілого.
63. Основні філософські проблеми обґрунтування математики.
64. Математична нескінченність і різні абстракції здійснюваності.
65. Проблема істини в аксіоматичних і формалізованих системах математики.
66. Філософські дискусії навколо проблем засад математики.
67. Логіцизм як програма обґрунтування математики.
68. Формалізм як програма обґрунтування математики.
69. Інтуїціонізм і конструктивізм як програма обґрунтування математики.
70. Гільбертова програма обґрунтування математики. Теореми Геделя про неповноту та їх вплив на дослідження по обґрунтуванню математики.
71. Предметна визначеність філософії біології як єдність і взаємозв'язок соціокультурних, світоглядних і методологічних проблем.
72. Гуманізація біологічного пізнання «Людиноцентризм» як її суттєва ознака.
73. Проблеми етики в біологічному пізнанні.
74. Світоглядне навантаження центральних теоретичних проблем біології.
75. Історичні та сучасні варіанти методологічних традицій біологічного пізнання. Редукціоністська та холістська парадигми.
76. Можливості системного підходу і еволюціонізму. Проблема теоретизації біології: історія питання і сучасні варіанти розв'язання.
77. Соціально-філософські і методологічні проблеми новітньої біотехнології.
78. Екологічна проблема як глобальна.
79. Варіанти методологій оцінювання екологічного стану Землі і розв'язання екологічної проблеми.
80. Творчість В.І.Вернадського та Т. де Шардена.
81. «Римський клуб» місце його діяльності в формуванні екологічного мислення і вплив на світову громадську думку.